

Boller – Borre Knob

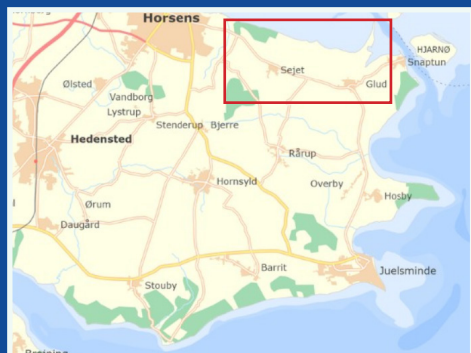
Kysthistorier – kysten rundt om Bjerre Herred nr. 1

Kysthistorie-serien omfatter 7 vandretursfoldere med mere end 200 "historiske steder", der er værd at besøge.

På vandreture langs kysten rundt om Bjerre Herred kan man få fine naturoplevelser og finde spændende spor fra fortiden.

Kysten rundt om Bjerre Herred rummer et hav af spændende historier og en betagende natur, der spejler sig i bølgen blå.

Så tag vandreskoene på og gå en tur i historien med udsigt til frisk luft, bølgeskulp og skønne naturoplevelser.

I bogen "Kysthistorier - til fods langs kysten rundt om Bjerre Herred" fortælles videre om stedernes historier, natur og herligheder. Her er flere lokale beretninger om bl.a. landskabet, folk, skovene og dyrelivet.

Man kan hente folderne med alle kysthistorierne ved at scanne QR-koden eller ved at gå ind på

gludmuseum.dk/kysthistorier

Bjerre Herred

Området, der fylder landet ud mellem Horsens og Vejle fjorde, er Bjerre Herred. Et herred er en ældgammel betegnelse for et retsdistrikt med herredsfoged og herredsting. Der var tinghus og arrest i landsbyen Bjerre ved højdedraget Bjerrelide. Og det var her - højt oppe på Galgebakken - forbyrderne kunne ende deres dage.

Landskabet

Langs sydsiden af Horsens Fjord ligger jævne marker, der skråner let ned mod fjorden. Med mellemrum løber bække fra baglandet ned mod fjorden og de er flere steder skelbække, der danner grænsen mellem landsbyernes (Sejet, Brund, Øster/Vester Bisholt og Gluds) jorder.

Klokkedal Å

Bjerre Herreds skel til naboen Hatting Herred følger åen, der løber ned gennem Klokkedalen og den 2,5 km lange Klokkedal Skov. Åen har sit udspring i Dallerup Sø og har drevet 3-4 vandmøller på sin vej. Tilbage er den smukt beliggende Boller Mølle, som man kommer forbi på den afmærkede rute gennem skoven.

Boller

Det største gods i Bjerre Herred var Boller. Her regerede nogle af de mægtigste mænd og kvinder i riget - Holger Rosenkrantz og Karen Gyldenstjerne, Ellen Marsvin og Kirstine Munk. I 1664 blev Boller købt af Mogens Friis, der oprettede grevskabet Frijsenborg.

Fæstebønder

I Kirstine Munks tid var bøndergodset på 225 gårde og 46 husmandsbrug.

Deres "husleje" var dels nogle af deres produkter (landgilde) og dels hoveriarbejde på Bollers egne arealer.

Selveje

I 1800-tallet begyndte Frijsenborg at sælge ud af bøndergodset. Bønderne blev selvejere og fik fremgang, mens husmænd og landarbejdere fik stadig dårligere vilkår.

Husmandsforeninger

Først i 1900-tallet strømmede medlemmer til de nye husmandsforeninger. Husmandsbevægelsen fik gennemtvunget statslig bistand til køb af større gårde, som blev udstykket til mindre brug. Lokalt var der stærke kræfter som husmanden Mads Jensen-Aale, der blev landstingsmand og formand for udstykningsforeningen, og Kresten Bording, Bøgballe, der blev landbrugsminister i Staunings første socialdemokratiske regering. På udstykningsforeningens initiativ købte staten Boller i 1930 og det blev starten på en af landets største husmandsudstyknings på 61 brug.

Landkending

Store skibe skal gennem smalle sejlrender i den lavvandede Horsens Fjord. I gamle dage navigerede man efter kendte steder på land, som f.eks. Vårsø, Boller Nederskov og Purhøj på Bjerrelide. Da lededyrene kom til, viste deres røde eller grønne lysstriber vej. De grønne striber fra Sejet Mark for- og bagfyrt kunne lede skibene sikkert forbi Sælgrund tæt ved Borre Knob.

Mergel

Nye redskaber og teknikker gav landbruget fremgang i 1800-tallet - bl.a. dræning af de våde marker og tilførsel af kalk til de sure jorde. I Bisholt Mose fandt man mergel (kalkholdig ler) og det blev til et større mergelleje, hvor bønderne kunne hente mergel til at forbedre deres jord.

Sagn

Det markante Dysbjerg ved fjorden nedenfor Bisholt har tiltrukket folk og bjergfolk gennem tiden. Dysbjerg skyldes en jættekvinde fra den anden side af fjorden. Hun vadede over fjorden med sit forklæde fyldt med sand for at dække Skjold Kirke. Forklædet sprak, så sandet blev til Dysbjerg. Jættekvinden for i flint og det blev til Flintehage. Her ved siden af Flintehage sidder så Spindekonen i sin høj og spinder guld - og sådan sker der meget her på egnen.

Bisholt møller

Vejrmøllerne kom til senere end vandmøllerne. I Skjold sogn blev Bisholt Mølle placeret centralt mellem landsbyerne. Senere kom Bisholt Østermølle, der blev til savmølle og bådebyggeri med en produktion af solide pramme og joller.

Ferguson

"Den lille grå" fandt også vej til Bjerre Herred og overtog markarbejdet efter hestene. På sin fødegård, Ankerslund i Stourup, har Henrik Nielsen skabt verdens største samling af Ferguson traktorer - også de røde/grå Massey Ferguson.

Traktørsteder

Der har tidligere været flere populære udflugtsmål ude langs fjorden.

Fiskerhuset ved Boller var meget besøgt, og ved Rævkjær nær Bisholt kunne man nyde søndagen ved "Sommerlyst", hvis ikke man tog med dampen videre til f.eks. Snaptun eller Hjarnø.

Borre

Klimaet langs fjorden passer godt til frugttræer. Ude på Borres fattige jord anlagde Christian Christiansen en frugtplantage for godt 100 år siden. Det blev en mønsterplantage, der blev inspiration for mange og bl.a. førte til ca. 20 frugtplantager på egnen omkring Glud. Christiansen viste også vejen for indkøb og salg og var med til at grundlægge gartnerens salgforening - GASA Horsens. Han fik Lillestrand inddæmmet og afvandet, så der blev 6 ha mere med græs til kreaturerne. Yderst på Borre opsamlede og tørrede han tang (ålegræs), som blev presset i baller. Den tørrede tang blev solgt og anvendt til bl.a. isolering og tangmadrasser.

Der står stadig et af de to kyllingehuse, som blev bygget til Christiansens produktion af kyllinger - i dag er det indrettet til madpakkehus. Der er fri adgang til Borre og man er velkommen til at gå en tur helt ud til spidsen - Borre Knob.

Glud Håb

Fjordens vand løber ind i den smalle dal, der fører helt ind til den nederste del af Glud og "Holmen", der ligger lige, hvor man kan dreje fra mod Snaptun. Man kan også fortsætte ligeud og komme til Østrup og videre over til Jensgaard.

HORSENS

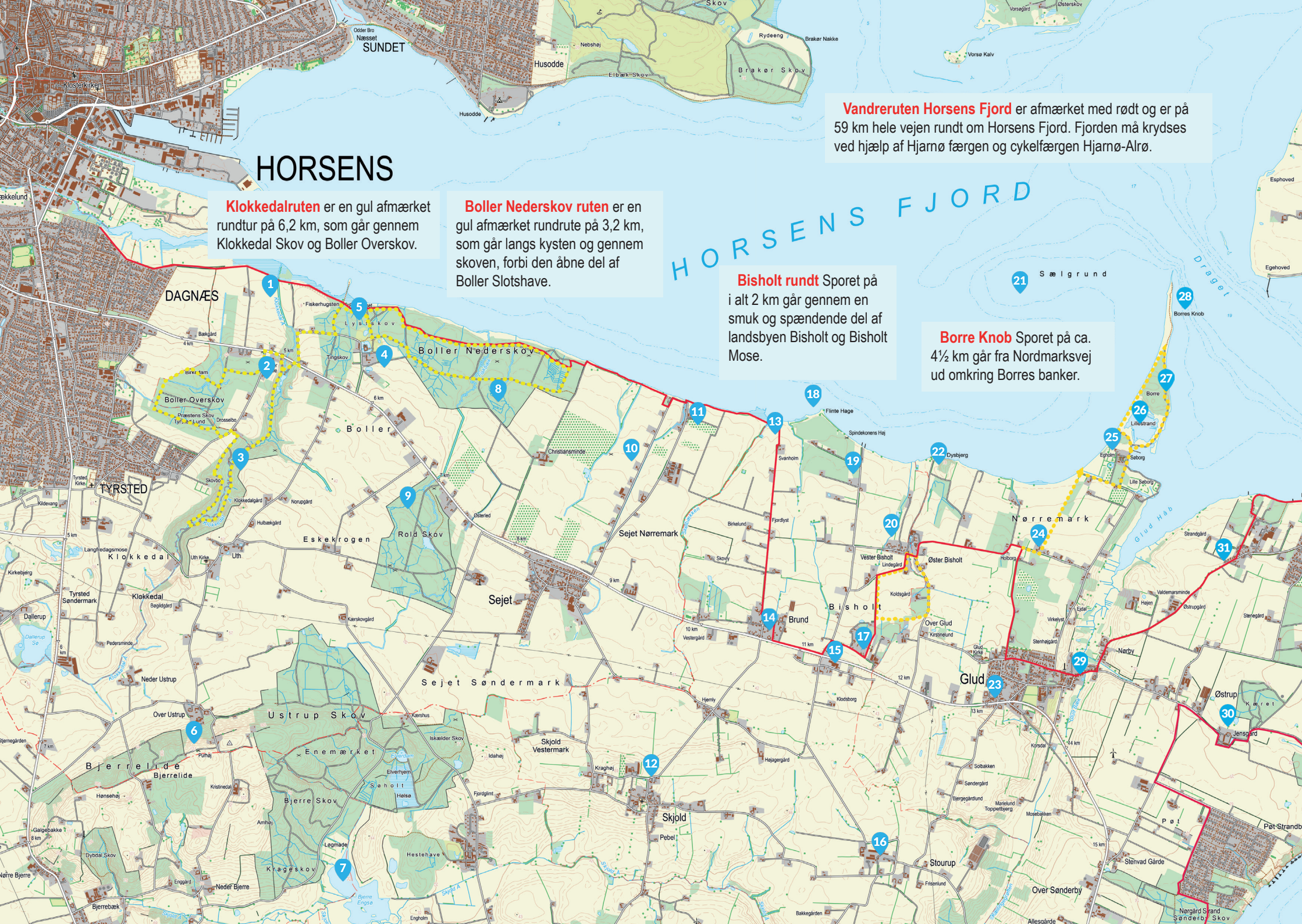
Klokkedalruten er en gul afmærket rundtur på 6,2 km, som går gennem Klokkedal Skov og Boller Overskov.

Boller Nederskov ruten er en gul afmærket rundrute på 3,2 km, som går langs kysten og gennem skoven, forbi den åbne del af Boller Slotshave.

Bisholt rundt Sporet på i alt 2 km går gennem en smuk og spændende del af landsbyen Bisholt og Bisholt Mose.

Borre Knob Sporet på ca. 4½ km går fra Nordmarksvej ud omkring Borres banker.

Vandreruten Horsens Fjord er afmærket med rødt og er på 59 km hele vejen rundt om Horsens Fjord. Fjorden må krydses ved hjælp af Hjarnø færgen og cykelfærgen Hjarnø-Alrø.

1 Bollerstien Stien kaldes Planetstien fordi man her kan få viden om solsystemets 8 planeter. Stien går ud til Fiskerhuset og Boller Nederskov.

2 Boller Vandmølle En kornmølle bygget så sent som i 1870'erne. Møllerkonen drev traktørsted 1935-62 for at få økomiien til at hænge sammen.

3 Klokkedal Skov Skoven følger den smukke lange ådal. Der er en afmærket rute rundt i skoven.

4 Boller Slot Bygget af Holger Rosenkrantz og hustruen Karen Gyldenstjerne i anden halvdel af 1500-tallet.

5 Fiskerhuset her boede godsets fisker og jagtbetjent. Huset blev et populært traktørsted, hvor horsensianerne drog ud om søndagen.

6 Bjerrelide Den store bakkekam er synlig langvejs fra med Purhøj og Galgebakken. Fra Purhøj er der en fantastisk udsigt til Horsens.

7 Bjerre Engsø Vådområde og sø er genskabt for at fjerne kvælstof og tilbageholde regnvand. Det har givet et rigt fugleliv, der kan iagttages fra fugletårnet i kanten af Bjerre Skov.

8 Boller Nederskov Langs fjorden står brede bøge. Ellers er skoven et godt eksempel på "ordnet skovbrug", som inddeler skoven i afdelinger med hver sin træart. Der er en afmærket rute rundt i skoven, hvor man passerer Fiskbæk, der løber under vejen gennem nogle meget fine stenklister.

9 Rold Skov En lille skov med en opdæmmed skovsø. Der er fri teltning i skoven og en shelterplads ved kanten af søen.

10 Husmandskoloni Staten købte Boller i 1931 og herregårdsjorden blev udstykket til husmandsbrug. Med 61 brug blev det en af landets største husmandskolonier.

11 Sejet ledelys Forfy og bagfy sender begge en grønlysstribe ud mod Borre. Når de to striber ligger oven i hinanden er man på rette kurs og går fri af Sælgrund.

12 Skjold Landsbyen med sognekirken ligger ved en bakkekam med vid udsigt mod syd og nord.

13 Svanholm En af de få gårde, der lå uden for landsbyfællesskabet. Svanholm husede engang Bollers godskontor.

14 Brund Navnet kommer måske af "brønd" og landsbyen ligger lige på en plet, hvor grundvandet står højt og det har været nemt at få vand til folk og fæ.

15 Bisholt Mølle Møllen betjente bønderne viden om. Tidligere gik landevejen inde på den anden side af møllen. Møllen blev revet ned i 1999.

16 Ferguson Museum I Stourup har Henrik Nielsen skabt verdens største samling af Ferguson traktorer - og man må gerne kigge ind.

17 Bisholt Mose Der er en sti fra Lindegården i Vester Bisholt op gennem Bisholt Mose og tilbage gennem Øster Bisholt. Mosens fugtige og kalkholdige jord giver gode vækstbetingelser for specielle planter som f.eks. maj-gøgeurt.

18 Flintehage Det var her jættekvinden for i flint og tæt på sidder Spindekønen og spinder guld til nisserne på Vårsø Kalv.

19 Sommerlyst Fjorddamperen Aktiv lagde til her nedenfor Rævkær, hvor man holdt folkemøder for godt 100 år siden. Man indrettede en festplads med pavillon og dansegulv.

20 Bisholt Den idylliske Stodsholt bæk skiller landsbyen i Vester Bisholt, der ligger i Skjold sogn og Øster Bisholt i Glud sogn.

21 Sælgrund Skibene kommer op gennem Draget og rundt om Borre Knob og skal holde godt fri af Sælgrund på vej ind til Horsens.

22 Dysbjerg Det markante bjerg rejser sig i strandkanten. Herfra iagttog hyrdedrengene sejlskibene på fjorden og drømte om livet til søs. I dag har træerne taget noget af udsigten

23 Glud Museum Det fine frilandsmuseum består af 14 bygninger fra egnen og en enstående samling af genstande, tegninger og historier. Man kan bl.a. komme ind i Badensminde, "Danmarks smukkeste bondegård", der er flyttet fra Øster Bisholt til Glud Museum.

24 Borre Der er en afmærket vandrerute fra Glud Nørreemark ud omkring halvøen Borre.

25 Søborg Christian Christiansen købte hele Borre i 1912 og byggede gården Søborg, bl.a. med genbrugte materialer fra Borriggaard, der lå ude mellem Borres banker. Søborgs stuehus er bevaret og ligger som en del af Schurs hotel og conferencecenter, "Borre Knob".

26 Lillestrand Området blev inddæmmed og delvis afdrænet for at skaffe mere græs jord til Søborgs kreaturer. I dag sørger kreaturerne for naturpleje rundt om søen.

Den lavvandede vig udenfor Lillestrand tiltrækker småbåde, som her kan finde læ for bølgerne og ankre op eller fortøje ved den lange træbro.

27 Madpakkehus i det gamle kyllingehus.

28 Borre Knob Tilbage i 1950'erne var Borre Knob stadig en ø, men den voksede sammen med Borre, så man i dag kan gå helt ud på spidsen. En vandretur ud til Borre Knob og tilbage er en oplevelse, hvor man kan komme helt tæt på fjordens liv af både fugle, sæler og store og små skibe.

29 Holmen Smeltevandsdalen Glud Håb strækker sig ind i landet og ved vadestedet i Neder Glud ligger "Holmen" med en række fine gamle bindingsværkshuse.

30 Jensgaard Fortsætter man ligeud kommer man til Østrup og videre til herregården Jensgaard. Her møder man også "Kyststien", der går mellem Snaptun og Juelsminde.

31 Sahara Her i Snaptun vest passerer man bydelen Saharas sandede jorde og vandreruten drejer fra ned mod fjorden.

Og lige her ved indgangsvejen til Snaptun står den ene af de to flotte bysten, der er inspireret af "Snaptunstenen", som vikingsmeden tabte i sin tid ved stranden i Snaptun.

Glud Museum

Frilandsmuseet har en enestående samling fra Bjerre Herred – også fra kystkulturen.

Fiskerhuset fra Strandhuse er en lille perle og et sjældent eksempel på et 300 år gammelt landhus, der er bevaret.

Glud Museums grundlægger, Søren Knudsen, bestodte selv flytningen af de 4 fag omkring stue, forstue og køkken til museet.

På den måde fik han reddet de mest interessante dele. Huset har fine bygningsdetaljer og de lave rum er indrettet med fiskerfamiliens inventar og redskaber.

Hjarnøhuset er stuehuset fra en gård på Hjarnø og her finder man bl.a. knogler fra den store kaskelothval, der strandede ud for øen i 1770. Huset er indrettet med inventar fra Hjarnø, bl.a. en alkove fra Møllegården. I stuen står en stor væv, som der i sin tid gjorde i alle stuehuse på Hjarnø. Det var almindeligt, at kvinderne på Hjarnø også vævede for folk på fastlandet.

Den smukke 4-længede Badensminde er flyttet til museet fra Øster Bisholt. Her lå gården med marker ned til fjorden og Dysbjerg. Gården er et eksempel på den rige bondes gård og en modsætning til den fattige fiskers hjem.

Pas på naturen - på turen

På turen rundt hvor land og hav mødes er naturens kræfter tydelige.

Er det lavvandet kan man gå langs stranden på lange stræk, men flere steder er der spærret af jord, sten eller træer, der er væltet ned af skrænterne og ligger på stranden og ud i vandet. Her må man søge ind i landet og finde en vej udenom spærringen. I den forbindelse er det vigtigt at huske på "færdselsreglerne" derude:

Man må bevæge sig til fods:

- på offentlige arealer
- på private arealer på anlagte veje og stier
- på udyrkede arealer, der ikke er indhegnet
- på stranden
- på offentlige arealer er der adgang året rundt
- på private arealer er der kun adgang fra kl. 6 til solnedgang

På stranden må man ikke opholde sig nærmere end 50 m fra beboelse og på andre arealer ikke nærmere end 150 m fra beboelser.

Husk som gæst at respektere disse afstande og udvis respekt for privatlivet for de mennesker, som bor i området.

Folderen er udarbejdet som en del af projekt "Kysthistorier" under Glud Museum med støtte fra Nordea-fonden, Hedensted Kommunes fælles landdistriktsråd, Friluftsrådet og Glud Museum.

**NORDEA
FONDEN**
Vi støtter gode liv

**HEDENSTED
KOMMUNE**

Friluftsrådet

